

Geloven en redeneren

Religie en filosofie

Historisch overzicht

- Pantheïsme en polytheïsme
- De spiltijd
- Het oosten
  - Boeddhisme
  - Confucianisme
  - Taoïsme
- Het westen
  - Jodendom, christendom, islam
  - Filosofie

Het begin

- Jagers – verzamelaars
    - Nomadisch bestaan
    - Verhalen vertellen
  - Landbouw
    - Vaste plek
    - Feesten
  - Steden
    - Verdeling van arbeid en vaardigheden
    - Onafhankelijke denkers
-

Spiltijd

- Rond 500 v.Chr.
- Overgang nomadische leefwijze - steden
- In China, India, midden-oosten en west-europa
- Resultaten: boeddhisme, confucianisme, taoïsme, jodendom, filosofie

Voor de spiltijd

- Pantheïsme / polytheïsme
- Cyclisch (statisch) wereldbeeld
- Absolute macht heerser

Na de spiltijd

- Principes i.p.v. goden / monotheïsme
- Ethiek / gulden regel
- Lineair wereldbeeld
- Macht heerser aan banden gelegd / democratie

Het oosten

- Inzicht $\leftrightarrow$ redeneren
- Gebruik maken van onbewuste
- Verfijning door oefening
- Leermeesters i.p.v. teksten

Boeddhisme

- Gesticht door Gautama Siddharta (~ 450 – ~ 370 v. Chr.) in India
  - Niet theïstisch
  - Uitgangspunt: lijden door begeerte
  - Oplossing: afstand doen van ego
  - Streefdoel: nirwana
  - Nagarjuna (~ 200): shunyata (leer van de leegte)
-

Confucianisme

- Gesticht door Confucius (551 – 479 v. Chr.)
  - Ethisch en filosofisch systeem
  - Gulden regel
  - Specifieke deugden
  - Aandacht voor rituelen
  - Rechtzetten van de woorden
  - Later met boeddhisme en taoïsme samengegaan in neo-confucianisme
-

Taoïsme

- Ontstaan in China ~500 v. Chr.
  - Zet zich af tegen confucianisme
  - Tao: onbeschrijfbaar principe, natuurlijke gang van zaken
  - Tai chi: Jin en yang
  - Wu wei: niet ingrijpen
  - Volksreligie i.t.t. confucianisme
-

Het westen

- Teksten centraal in de leer
- Gebruik maken van bewust (rationeel) denken
- Bekeringsdrang (m.n. christendom & islam)

Jodendom

- Één god: Jahweh
- Goddelijke wetten (Thora)
- Door wetten bepaalde dagelijkse praktijk
- Zelfstudie belangrijker dan rituelen en offers
- Bakermat van christendom en islam

Filosofie

- Geen openbaring: zelf denken
- Metafysica: hoe zit de wereld in elkaar?
- Logica: de kunst van het redeneren
- Ethiek: hoe moet je je gedragen?
- Antropologie: wat is de mens?
- Politieke filosofie

Ontwikkelingen in Europa

- Grieken
  - Romeinse tijd / opkomst christendom
  - Middeleeuwen
  - Renaissance
  - Verlichting
  - Secularisatie
  - Heden
-

Oude Grieken

- Krachten & doelen ↔ goden
  - Presocraten
    - Pythagoras: harmonie der sferen
    - Empedocles: elementen (aarde, water, lucht en vuur)
    - Parmenides: geen verandering
    - Heraclitus: panta rei
  - Socrates: leren door vragen stellen
  - Plato: ideeënwereld
-

Aristoteles (384 – 322 v.Chr.)

- Oorzakenleer: substantie, vorm, werkoorzaak, doelloorzaak
- Onveroorzaakte eerste oorzaak
- Ethiek: leer van het juiste midden
- Grote invloed op christelijke denkers in middeleeuwen

Vroegchristelijke tijd

- Verkondiging door apostelen, m.n. Paulus
  - Ontstaan van evangelies & epistels
  - Augustinus (354 – 430): drie-eenheid, mens is van nature zondig, geloof is rationeel te rechtvaardigen
  - Concilie van Nicea (325): officiële kerkleer
-

Middeleeuwen

- Filosofie ten dienste van (christelijk) geloof
- Godsbewijzen, o.a. Van Anselmus (ontologisch godsbewijs) en Thomas van Aquino (o.a. onbewogen beweger)
- Grote invloed van Aristoteles

Renaissance en reformatie

- Renaissance:
  - teruggrijpen op oorspronkelijke (Griekse) teksten
  - ontstaan van humanisme
  - Grote namen: Erasmus, Montaigne, Machiavelli
- Reformatie:
  - kritiek op leer en leiding christelijke kerk
  - teruggrijpen op oorspronkelijke bijbelteksten
  - Grote namen: Luther, Calvijn

Rationalisme

- Descartes (1596 – 1650):
twijfelexperiment, dualisme
- Leibniz (1646 – 1716): beste van alle
werelden
- Pascal (1623 – 1662): voor alle zekerheid
geloven

Verlichting

- God speelt geen rol in de filosofie; de mens moet het doen
  - Hume (1711 - 1766): empirisme (enige basis van kennis is de waarneming)
  - Kant (1724 - 1804): de objecten richten zich naar het subject
  - Reactie: William Paley, 1804 (een horloge zien is in een ontwerper geloven)
-

Secularisatie

- Laplace (1749 - 1827)
- Ludwig Feuerbach (1804 -1872)
- Friedrich Nietzsche (1844 - 1900)
- Reactie: Søren Kierkegaard (1813 - 1855)
fideïsme = totale overgave

Hedendaags denken

- Wetenschap ↔ religie (Big Bang ↔ schepping)
- De God van de gaten
- Religie-gen / religie-drugs
- Morele waarheden?

Vragen 1

- Is het bestaan van een God te onderzoeken of te bewijzen?
- Als er een god bestaat, lijken wij dan in het een of andere opzicht op hem?
- Hoe zijn de religieuze verhalen, zoals de bijbel, in overeenstemming te brengen met wetenschappelijke inzichten?

Vragen 2

- Waarvoor dient religie (ethiek, zingeving, metafysica)?
- Wat betekent het naast elkaar bestaan van (vele) verschillende religies, met elk weer andere overtuigingen?
- Wat is het gemeenschappelijke van alle religies?
- Waarom zou je geloven?

